Poniedziałek, 13 czerwca 2016

Bobowa - stolica koronki klockowej

Bobowa – stolica koronki klockowej

Bobowa to obecnie małe miasteczko w powiecie gorlickim, liczące około 3 tysiące mieszkańców. Bobowa jest jedną z najstarszych miejscowości powiatu – jej początki sięgają VIII wieku, kiedy istniał tu gród. Miejscowość została doszczętnie zniszczona podczas najazdu Tatarów w 1240 roku. Do dziś zachował się średniowieczny układ rynku i ulic. Pierwsza informacja na temat Bobowej zapisana w dokumencie pochodzi natomiast z roku 1339. Bobowa była już wtedy miastem, lokowanym na prawie niemieckim. W latach 1339–1934 miejscowość posiadała prawa miejskie. 1 stycznia 2009 Bobowa odzyskała status miasta.

Pierwszymi znanymi ze źródeł właścicielami Bobowej byli rycerze z możnego małopolskiego rodu Gryfitów (herbu Gryf). W 1410 roku w Bitwie pod Grunwaldem Zygmunt Gryfita Bobowski dowodził chorągwią Gryfitów. Ponadto właścicielami Bobowej były między innymi rody Jordanów, Jaworskich, od 1740 roku Łętowscy, a od 1806 roku Michał Miłkowski. W 1887 roku Bobową nabył Bolesław Wieniawa-Długoszowski. W 1889 roku Bobowa została zniszczona przez pożar, podczas którego spłonęło ponad 300 domów.

W 1732 roku do Bobowej sprowadzeni zostali Żydzi, by dźwignąć z upadku handel w mieście. Bobowa była jednym z największych ośrodków chasydyzmu na ziemiach polskich. Miasteczko jest celem pielgrzymek Żydów – chasydów z całego świata. Na miejscowym cmentarzu żydowskim znajduje się macewa cadyka Salomona ben Natana twórcy szkoły talmudycznej „jesziwe". Równie słynny był jego syn – Ben Cjon Halberstam, kompozytor muzyki chasydzkiej. Sławę dawnego ośrodka chasydzkiego przypomina synagoga z salą modlitwy i szafą ołtarzową do przechowywania Tory.
Od ponad 100 lat kobiety z Bobowej trudnią się wyrabianiem koronek klockowych.

W 1899 roku powstała Krajowa Szkoła Koronkarstwa, co przyczyniło się do rozwoju już wcześniej istniejącego koronkarstwa. Nazwa koronek pochodzi od używanego do ich wytworzenia drewnianych szpulek zakończonych trzonkiem zwanych „klockami". Od 2000 roku w pierwszej dekadzie października odbywa się Międzynarodowy Festiwal Koronki Klockowej. Podczas Festiwalu na stoiskach prezentowane są koronki z wielu państw np: Belgi, Francji, Niemiec, Estonii, Chorwacji, Rosji, Austrii, Czech, Słowacji, Węgier, Polski.
Odbywają się warsztaty koronki klockowej, pokazy mody, prezentacje artystyczne. Atrakcją turystyczną Bobowej jest również Galeria Koronki Klockowej przy Centrum Kultury. Można w niej zobaczyć piękne koronki, zapoznać się ze sposobem ich wyrabiania oraz nabyć pamiątki bezpośrednio od ich wytwórców.

Żydzi w Bobowej

Żydzi przybyli do Bobowej w 1732 roku. Sprowadził ich Michał Jaworski, ówczesny właściciel miejscowości, by dźwignąć z upadku handel w mieście. Żydzi szybko zdominowali tę dziedzinę życia, wypierając z niej dotychczasowych kupców. Kupcy żydowscy otrzymali w Bobowej liczne przywileje zarówno grupowe, jak i indywidualne. Za otrzymane przywileje kupcy płacili wysokie opłaty dziedzicom.

Bobowa była jednym z największych ośrodków chasydyzmu na ziemiach polskich. Pierwszym cadykiem w Bobowej był Salomon ben Natan Halberstam (1847-1906). Był to wnuk Chaima Halberstama, cadyka z Nowego Sącza. Przybywając do Bobowej, Salomon ben Natan założył bobowską linię sądeckiej dynastii Halberstamów. Pielgrzymowali do niego Żydzi z całej Europy Wschodniej, gdyż cieszył się autorytetem nie tylko wśród współwyznawców, ale i katolików. Uważany był wręcz za półboga i cudotwórcę. Do dziś do jego grobu pielgrzymują Żydzi z całego świata. Po jego śmierci cadykiem w Bobowej został jego jedyny syn – Bencjon Halberstam, sławny w okresie międzywojennym. Jego inicjatywy patriotyczne powodowały, że poważały go również władze świeckie. Był ojcem 7 córek i 4 synów, w tym Nechemy Goldy, której ślub z Mojżeszem Stemplem z krakowskiego Kazimierza w 1931 roku, przeszedł do historii. Wesele to do dziś rozpamiętywane jest przez najstarszych mieszkańców Bobowej, gdyż przybyło na nie ok. 5000 Żydów, którzy dotarli w specjalnie na tą okazję podstawianych pociągach.

W 1880 roku Żydzi stanowili ponad 40% ogółu mieszkańców i odgrywali ważną rolę w życiu gospodarczym Bobowej. W 1939 roku, gdy tylko Niemcy zajęli Bobową, rozpoczęły się ostre prześladowania, szykany, napady i rabunek gminy żydowskiej. W październiku 1942 roku, Niemcy utworzyli w Bobowej getto, w którym zgromadzono ok. 2200 Żydów. Rozpoczęły się masowe egzekucje oraz deportacje ludności żydowskiej do obozów pracy i obozów zagłady. Ostateczna likwidacja getta nastąpiła między 13 a 15 sierpnia 1942 roku.

Po zakończeniu wojny żaden Żyd do Bobowej już nie powrócił. Obecnie, Żydzi wywodzący się z Bobowej mieszkają m.in. w Anglii, USA, Izraelu, Argentynie, Belgii itd. Stanowią najliczniejszą grupę na świecie. Bobowscy Żydzi dali zaczątek odrodzonej gminy bobowskiej na nowojorskim Brooklinie. Bobowskich chasydów, rozproszonych po całym świecie jest około 10 tysięcy.

Cmentarz żydowski w Bobowej

Cmentarz żydowski w Bobowej jest przepięknie położony na stromym stoku wzgórza nad drogą z Tarnowa do Grybowa, wśród pól, rośnie na nim kilka modrzewi. Cmentarz został założony w XVIII wieku. Znajduje się na nim około 200 nagrobków i ohel, w którym spoczywają:
- zmarły w 1906 roku Salomon ben Natan Halberstam syn Meira Natana, cadyk w Bobowej,

wnuk Chaima Halberstama z Nowego Sącza,
- Chaim Jakub syn Mosze Józefa, potomka cadyka Mosze Teitelbauma z Ujhely, zięć cadyka Salomona Halberstama z Bobowej. Groby obu cadyków stanowią cel pielgrzymek chasydów bobowskich z całego świata.
Na cmentarzu znajduje się kwatera żołnierzy żydowskich z Węgier poległych podczas I wojny światowej oraz zbiorowe mogiły Żydów z Podhala rozstrzeliwanych przez hitlerowców w latach 1939-1945.

Synagoga w Bobowej

Żydzi wznieśli synagogę niedługo po przybyciu do Bobowej. Na obecny jej wygląd wpłynął wielki pożar, który zniszczył miasto w 1889 r. oraz dewastacje poczynione przez Niemców w czasie II wojny. Wkrótce po wojnie została ona odbudowana, jednak w czasach PRL służyła jako pomieszczenie dla warsztatów szkolnych.

Budynek znajdujący się w pobliżu rynku zbudowany jest na planie kwadratu z prostokątną przybudówką. Wielka sala modlitewna wykonana została z kamienia, nakryta dziesięciopolowym sklepieniem wspartym na czterech słupach, natomiast część zachodnia – zbudowana jest z drewna. Na ścianie wschodniej sali zachowała się polichromowana dekoracja z 1778 r. o motywach roślinnych i zwierzęcych stanowiąca bogatą oprawę aron ha-kodesz - należącej do najcenniejszych zabytków żydowskiej sztuki sakralnej w Polsce. Widoczne na pozostałych ścianach malowidła odkryto niedawno.

W 1993 r. budynek stał się własnością gminy krakowskiej. Po kilku latach, dzięki funduszom rabina Asche Scharfa z Nowego Jorku synagogę wyremontowano i w lipcu 2003 r. nastąpiło uroczyste otwarcie. Obecnie służy ona jako miejsce kultu dla przyjeżdżających tu Żydów, jest również udostępniana zwiedzającym.

Kościół parafialny p.w. Wszystkich Świętych

Kościół pochodzi z II połowy XIV wieku. Pomimo licznych remontów i pożaru w 1889 roku, kościół zachował swój pierwotny gotycki charakter. Ołtarz główny pochodzi z początku XX wieku i utrzymany jest w stylu neogotyckim. Najcenniejszym malowidłem w bobowskim kościele jest obraz Jacka Malczewskiego przedstawiający scenę Ukrzyżowania.

Kościół św. Zofii

Kościół datowany jest na II połowę XV wieku i jest doskonale zachowanym przykładem gotyckiej architektury sakralnej. Kościół jest jednonawowy, zbudowany z surowego kamienia z zachowanymi gotyckimi, kamiennymi portalami, posiada kryty gontem dach. W ołtarzu

głównym znajduje się obraz św. Zofii z końca XV wieku, namalowanym na desce temperą.

Dwór Długoszowskich

Dwór zwany do dziś „Zamkiem w Bobowej” został wzniesiony w XVII wieku, a następnie gruntownie przebudowany w I połowie XIX wieku. Był siedzibą kolejnych właścicieli Bobowej, a w 1897 roku znalazł się w posiadaniu rodziny Długoszowskich. Tu wychował się Bolesław Wieniawa-Długoszowski – doktor nauk medycznych, literat, dyplomata, a przede wszystkim generał i najsłynniejszy osobisty adiutant marszałka Piłsudskiego. Budynek przez wiele lat pełnił funkcję internatu. Od 1 września 2014 roku działa tu Szkoła Muzyczna I Stopnia.

Źródło:

Boczoń Władysław, 1998, Żydzi Gorliccy, Gorlice
Piecuch Andrzej, 2009, Gorlicka Ósemka, Wyd. Nova Sandec, Nowy Sącz
Oficjalna strona gminy Bobowa: www.bobowa.pl
Portal Wirtualny Sztetl: www.sztetl.org.pl
Portal Panorama Bobowej: www.panorama.bobowej.pl
Encyklopedia internetowa: www.pl.wikipedia.org
Cmentarze żydowskie w Polsce: www.kirkuty.xip.pl